

hoogste krachten van het innerlijk van den gezonden edelen mensch. Welk een hooge waarde krijgt het bestaan, waarin tot uiting komen waardigheid en voornaamheid, wijding en plechtigheid van een edele menscheijkheid, waarin leeft het geloof en de devotie ten opzichte van de groote scheppende natuur.

Wat mij betreft, de indruk, die deze kleine, maar kostbare dorpscultuur op mij gemaakt heeft, zal mij onvergetelijk blijven. Mijn inzicht in de dingen van het bestaan is hier tot verdieping gekomen. Ik ben mij hier bewuster geworden aangaande de groote mogelijkheden, die in den mensch en zijn samen-leven liggen. Ik heb iets van het menscheijke in zijn edelste openbaring gezien.

Het moderne leven is een verwarde en daardoor een banale en stijllooze uiting van een complex van ook tegenstrijdige en elkander vijandige krachten, die het menschenbestaan vormen. Wij zien de demonstratie van al de krachten, die in de innerlijke wereld van het menscheijke gemoed gisten en woelen, zonder dat zij zich ordenen en richten tot een stijlvolle ontplooiing. Maar de aldus ontstane menschengemeenschap blijft een chaos, zonder eenheid en zonder stijl. Er zijn wel schoone fragmenten en elementen, maar zij blijven afzonderlijk bestaan en men kan niet spreken van een „cultuur” in den zin van een schoonen harmonischen beschavingbloei. Er is niet de ééne stijl, de universeele organische levensvorm. In vele historische tijdperken heeft de menscheid wél zulk een gestyleerden levensvorm weten te scheppen. En men moet erkennen, dat een tijd als wij beleven een mislukte gemeenschap heeft voortgebracht en daarentegen de eenige gezonde, volledige en hoogste uiting van het leven een gestyleerde ordening, een tot een schoone atmosfeer gegroeide organische gemeenschap is, die eenmaal ook in deze landen bestaan heeft, waarvan wij hier nu een vrij zuiver en zeldzaam overblijfsel vinden. Wanneer men aanschouwt wat zich hier ontplooid heeft, erkent men, dat dit een bestaan is van hoogere orde, waardevoller dan het andere, verwarde cultuurlooze leven onzer dagen. Men voelt het, eerst zulk een leven is „waard om geleefd te worden”, eerst zulk een leven zou in ons geestdrift en liefde kunnen wekken, en schept eerst het rhytme, dat alle vertwijfeling, verdwaling, onmacht, rampzaligheid, ondergang, al de slechte krachten in het bestaan, uitdelgt en overwint. Er is hier een onbeschrijfelijk iets, dat allen samenbindt; alle krachten richten zich gezamenlijk tot één doel. Hier is een waardige, edele expositie tegenover het „absolute”. Er is hier een weten, dat allen gemeen is, iets dat allen samenbindt, de eenheid, de orde, kortom: de stijlvolle cultuur. Al is het een miniatuurbeschaving, het is toch dat, wat de menscheid slechts in de groote tijden der historie heeft weten te formeeren.